

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT

GRAAD 12

LANDBOUBBESTUURSPRAKTYKE

NOVEMBER 2017

NASIENRIGLYNE

PUNTE: 200

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 12 bladsye.

AFDELING A**VRAAG 1****1.1 Veelkeuse vrae**

1.1.1	C ✓✓		
1.1.2	B ✓✓		
1.1.3	A ✓✓		
1.1.4	A ✓✓		
1.1.5	D ✓✓		
1.1.6	D ✓✓		
1.1.7	C ✓✓		
1.1.8	B ✓✓		
1.1.9	C ✓✓		
1.1.10	C ✓✓	(10 x 2)	(20)

1.2 Pasitens

1.2.1	D ✓✓		
1.2.2	H ✓✓		
1.2.3	G ✓✓		
1.2.4	E ✓✓		
1.2.5	J ✓✓		
1.2.6	C ✓✓		
1.2.7	A ✓✓		
1.2.8	B ✓✓		
1.2.9	K ✓✓		
1.2.10	F ✓✓	(10 x 2)	(20)

1.3 Korrekte landboukundige term

1.3.1	Vaste kapitaal ✓		
1.3.2	Kalibrasie ✓		
1.3.3	Vertakkingsbegroting /Afdelingsbegroting/Mikro begroting/Bedryfsbegroting ✓		
1.3.4	Soetveld ✓		
1.3.5	Entrepreneurskap ✓		
1.3.6	Tyd register ✓		
1.3.7	Verval datum / verkoop teen datum / gebruik voor datum / Verval ✓		
1.3.8	Beplanning ✓		
1.3.9	Standaardisasie ✓		
1.3.10	Faktuur ✓	(10 x 1)	(10)

TOTAAL AFDELING A: 50

AFDELING B**VRAAG 2: FISIESE EN FINANSIËLE BEPLANNING****2.1 Besproeiing****2.1.1 DRIE basiese grond vereistes**

- Genoegsame infiltrasie/absorpsie ✓
  - Grond dreineringsvermoë/gronddiepte ✓
  - Helling/Topografie ✓
  - Waterhouvermoë/Waterkapasiteit ✓
- (Enige 3) (3)

2.1.2 DRIE metodes om afloop te beheer

- Onwikkel stabiele afloopbane ✓
  - Pas kontoerbewerking toe ✓
  - Ontwikkel kontoere/kontoer-riwwe/terrasse ✓
  - Verbeter/vermeerder die grondoppervlakbedekking ✓
  - Verbeter oppervlakte infiltrasie ✓
- (Enige 3) (3)

2.2 Fisiese invloed van organiese materiaal op grond

FISIESE ASPEK	ORGANIESE RYK GRONDE	ORGANIESE ARM GRONDE
Grondtemperatuur	Meer konstante temperatuur/klein effek op temperatuur ✓	Fluktuerende temperatuur sal meer stabiel word ✓
Gronderosie	Minder gronderosie a.g.v. van binding en water infiltrasie/invloed sal klein wees ✓	Gronderosie sal afneem met die toevoeging ✓

(4)

2.3 Natuurlike weidings**2.3.1 VIER redes vir 'n kampsisteem**

- Rotasie beweiding is moontlik ✓
  - Herstel tydperk skep vir hergroei tydens rusperiode ✓
  - Kudde kan in groepe verdeel word ✓
  - Oorbeweiding kan voorkom word deur verskillende kampe in rotasie te bewei. ✓
  - Veldsoorte met dieselfde eienskappe kan saam gegropeer word wat bestuur vergemaklik ✓
  - Veelading kan beheer word per groep ✓
  - Kudde gesondheid bestuur ✓
  - Teel sisteme kan makliker toegepas word. ✓
- (Enige 4) (4)

- 2.3.2 **VIER praktyke wat aanleiding gee tot veldagteruitgang**
- Oorbeweiding ✓
  - Onoordeelkundige brand van veld ✓
  - Swak weiveld bestuur/ploeg van weiveld ✓
  - Onoordeelkundige voertuig beweging ✓
  - Swak parasiete(Termiet) beheer ✓
  - Toelaat van indringer plante ✓
  - Onoordeelkundige gebruik van plantgifstowwe ✓ (Enige 4) (4)
- 2.4 **Definieer tussen bronne van kapitaal**
- 2.4.1 **Eie Kapitaal:**
- Geld wat die boer gespaar het of sy eie beleggings ✓
  - Geld verkry deur erflating, skenkings en borge ✓ (Enige 1) (1)
- 2.4.2 **Krediet:**
- Geld geleen by 'n finansiële instansie wat met rente terugbetaal word ✓
  - Rekening kan geopen word by verskillende landboubesigheid verskaffers of organisasies ✓ (Enige 1) (1)
- 2.4.3 **Produksie kapitaal:**
- Geld wat verkry word deur die verkoop van geproduseerde landbouprodukte ✓ (1)
- 2.5 **Grafiek van dalende meeropbrengs**
- 2.5.1 **Ekonomiese eienskap van grond in die grafiek**
- Wet van dalende meeropbrengs ✓ (1)
- 2.5.2 **Redes waarom die grafiek nie by 0 ton/ha begin nie**
- Al is daar nie kunsmis toegedien nie ✓
  - is mate produksie moontlik ✓
  - aangesien grond beskikbare natuurlike voedingstowwe het ✓ (3)
- 2.6 **VIER metodes om volhoubaarheid en produktiwiteit te verhoog.**
- Pas wetenskaplike produksiemetodes toe ✓
  - Maak gebruik van tegnologie ✓
  - Maak gebruik van besproeiing ✓
  - Verhoog voedingsvlakke van die grond ✓
  - Kies die tipe boerdery wat die beste pas by die omgewing of grond ✓
  - Verkry inligting oor effektiewe produksiemetodes ✓
  - Verbeter die fisiese eienskappe van die grond ✓ (Enige 4) (4)
- 2.7 **Arbeid**
- 2.7.1 **DRIE funksies van gehuurde werkers**
- Fisiese arbeid funksies ✓
  - Toesighoudende funksies ✓
  - Bestuursfunksies ✓ (3)

2.7.2 **VIER maniere om omstandighede van gesondheid en veiligheid te verbeter.**

- Werkplek moet vry wees van gevaarlike stowwe ✓
- Werkplek moet georganiseer wees in so 'n mate dat dit beserings voorkom ✓
- Alle gevaarlike sones moet aangedui en gemerk wees ✓
- Gee opleiding aan werkers in die korrekte metodes en gebruik van gereedskap ✓
- Alle bewegende dele van gereedskap moet bedek wees ✓
- Dui aan waar veiligheidstoerusting beskikbaar is ✓
- 'n Volledige eerste hulp kassie moet beskikbaar wees ✓
- Lei werkers op in basiese noodhulp ✓
- Verskaf 'n kontak nommer vir gebruik in noodgevalle ✓ Enige 4) (4)

2.8 **Invloed van verkeerde kalibrasie op degradering**

- Besoedeling van grond en water hulpbronne verhoog as te hoë konsentrasies gebruik word ✓
- Te hoë konsentrasies maak natuurlike- en voordelige insekte dood ✓
- Te lae konsentrasie verhoog die kompetisie tussen gewas en plaag ✓
- Hoë konsentrasie wat in grond beland vernietig die grondmikrobe populasies ✓
- Te hoë konsentrasie kan plantegroei beïnvloed ✓ (Enige 3) (3)

2.9 **Begroting**

2.9.1 **Identifiseer die tipe begroting**

- Heel/Geheel plaasbegroting van diere en gewas vertakkings ✓

Motivering

- Dit sluit in al die vertakkings se begrotings wat op die plaas is/Bevat begrotings van die diere- en gewasvertakkings ✓ (2)

2.9.2 **TWEE redes vir die saamstel van 'n begroting vir 'n boerdery vertakking**

- Gee aanduiding van inkomstes/gee aanduiding van wins en verlies ✓
- Dien as finansiële beheer middel/voorkom oor of onder spandering ✓
- Dui tye van koste beperkinge aan ✓
- Om krediet behoefte te bepaal ✓
- Gebruik as 'n hulpmiddel in die bestuursproses ✓ (Enige 2) (2)

2.9.3 **Bereken kostes van data voorsien in die begroting**

- (a) **Totale koste van lewendehawevertakking**
  - Totale koste = R553 000 ✓ (1)
- (b) **Totale opbrengste van lewendehawevertakking**
  - Totale inkomste = R1 016 000 ✓ (1)
- (c) **Totale koste van gewasvertakking**
  - Totale koste = R128 000 ✓ (1)
- (d) **Totale opbrengste van gewasvertakking**
  - Totale inkomstes = R167 000 ✓ (1)

2.9.4 Wins en verlies

- Wins/verlies = totale inkomste – totale uitgawes
= R1 016 000 + R167 000 – R553 000 – R128 000 ✓/
of (R1 016 000 + R167 000) – (R553 000 + R128 000)
= R502 000 ✓

- Dit is 'n wins ✓

OF

- Inkomste = R1 016 000 + R167 000
= R1 183 000

- Uitgawe = R553 000 + R128 000
= R681 000

- Wins/Verlies = totale inkomste – totale uitgawe
= R1 183 000 – R681 000 ✓
= R502 000 ✓

- Dit is 'n wins ✓

(NB: - Gebruik die waardes van 2.9.3 (a) – (d) vir die berekening van wins en verlies)

- Indien koste en inkomste verkeerd bereken word kan punte vir wins en/of verlies gegee word indien die berekening reg is.

(3)
[50]

VRAAG 3: ENTREPRENEURSKAP, REKORDDOUDING, BEMARKING, BESIGHEIDSBEPANNING EN GEORGANISEERDE LANDBOU**3.1 Entrepreneur****3.1.1 Definieer entrepreneur**

- 'n Persoon wat 'n geleentheid raak sien in die mark ✓
- 'n Risiko neem om 'n nuwe besigheid te begin ✓
- Deur beskikbare hulpbronne te gebruik ✓
- Om 'n diens of produk te lewer ✓

(4)

3.1.2 VIER kriteria wat oorweeg moet word

- Die tyd wat dit neem om produk vir verbruikers gereed te kry ✓
- Die waarde van die produk ✓
- Die risiko betrokke ✓
- Die uniekheid van die produk ✓
- Stem die besigheidsrisiko ooreen met die entrepreneur se persoonlike vaardighede en doelwitte ✓
- Hulpbronne beskikbaar ✓
- Markte beskikbaar ✓
- Die wins en verlies wat gemaak word ✓

(Enige 4) (4)

3.2 SSGB('SWOT')-analise en voorbeeld

Komponente	Beskrywing
Sterk punte (Strengths) ✓	Beskryf die strekpunte van die besigheid dmv 'n voorbeeld ✓
Swak punte (Weaknesses) ✓	Beskryf die swakpunte van die besigheid dmv 'n voorbeeld ✓
Geleenthede (Opportunities) ✓	Beskryf die geleenthede van die besigheid dmv 'n voorbeeld ✓
Bedreigings (Threats) ✓	Beskryf die bedreigings van die besigheid dmv 'n voorbeeld ✓

(8)

3.3 **Produk van keuse - Alle aktiwiteite moet verband hou met produk van keuse**

Herrangskik aktiwiteite met rede (bv. melk)

- Oes ✓ en verwante rede bv. koeie word gemelk ✓
- Stoor ✓ en verwante rede bv. melk word in verkoelings tenks gestoor ✓
- Gradering ✓ en verwante rede bv. melk monster word geneem om te gradeer ✓
- Gespesialiseerde vervoer ✓ en verwante rede bv. Koeltrok vervoer melk na prosesseerder ✓
- Prosesseering ✓ en verwante rede bv. Melk word geprosesseer in verskillende produkte ✓
- Verpakking ✓ en verwante rede bv. na prosesseering word produk gebottel, verpak ens. ✓

(Enige 5 in korrekte orde vir produk genoem)

Nota –

- Die eerste aktiwiteit sal altyd die oes wees.
- Bemarking na gelang van produk
- Rede moet verband hou met produk
- Stoor/opberging se posisie sal heel moontlik verskil van produk na produk
- Gespesialiseerde vervoer sluit in grootmaat, verkoeling en sal ook heel waarskynlik verander in posisie.

(10)

3.4 **TWEE objektiewe by prys besluitneming.**

- Om wins te maak ✓
- Om stabiele pryse te verkry ✓
- Om verkoopsvolume te handhaaf ✓
- Om markaandeel te verhoog ✓

(Enige 2)

(2)

3.5 **Scenario oor bemarkingskoste**

3.5.1 **TWEE hoof faktore by prysbepaling**

- Vraag ✓
- Aanbod ✓

(2)

3.5.2 **Bereken wins Mark A**

- $\text{Produksie} = \text{totaal} \times \text{risiko}$
 $= 2\,000 \times 70\% \checkmark$
 $= 1\,400 \checkmark$
- $\text{Wins} = \text{inkomste} - \text{uitgawe}$
 $= 1\,400 \times R40 \checkmark - 50 \text{ km} \times R12,50 \times 2 \checkmark$
 $= R56\,000 - R1\,250,00$
 $= R54\,750 \checkmark$

OF (wins berekening)

- $\text{Inkomste} = 1\,400 \times R40$
 $= R56\,000 \checkmark$
- $\text{Uitgawe} = 50 \text{ km} \times R12,50 \times 2$
 $= R1\,250 \checkmark$
- $\text{Wins} = \text{inkomste} - \text{uitgawe}$
 $= R56\,000 - R1\,250,00$
 $= R54\,750 \checkmark$

(5)

3.5.3 Bereken wins Mark B

- Wins = inkomste – uitgawe
 $= 2\,000 \times R30 \checkmark - 70 \text{ km} \times R12,50 \times 2 \checkmark$
 $= R60\,000 - R1\,750,00$
 $= R58\,250 \checkmark$

OF

- Inkomste = $2\,000 \times R30$
 $= R60\,000 \checkmark$
- Utgawe = $70 \text{ km} \times 2 \times R12,50$
 $= R1\,750,00 \checkmark$
- Wins = inkomste – uitgawe
 $= R60\,000 - R1\,750,00$
 $= R58\,250 \checkmark$

(3)

3.5.4 Aanbeveling vir die boer

- Verkoop week 3 se produk by mark B indien nie gestoor word nie/hoogs bederfbare produk $\checkmark$
- Indien moontlik stoor die produkte van week 3 tot by week 4 $\checkmark$
- Verkoop produk van week 4 en gestoorde produk van week 3 by Mark B om hoogste wins te verkry $\checkmark$

OF

- Verkoop week 3 se produk by mark B indien nie gestoor word nie/hoogs bederfbare produk $\checkmark$
- Oes al die produkte in week 4 om meer wins te maak $\checkmark \checkmark$

(3)

3.6 Balansstaat**3.6.1 ITEMS**

Bedryfsbates	Niebedryfsbates	Bedryfslaste	Niebedryfslaste
Inventaris $\checkmark$	Eiendom $\checkmark$	Krediteure $\checkmark$	Verbandlening $\checkmark$
Debiteure $\checkmark$	Plante en gereedskap $\checkmark$		

(6)

3.6.2 Tipe plaas rekord wat saamgestel word uit bates en laste

- Balansstaat $\checkmark$

(1)

3.6.3 Netto waarde

- Netto waarde = Totale waarde van bates – Totale waarde van laste
 $= R\,2\,900\,000,00 - R\,1\,200\,000,00 \checkmark$
 $= R\,1\,700\,000,00 \checkmark$

(2)

[50]

VRAAG 4: OES, BEWERKING, BESTUUR EN AGRITOERISME**4.1 Voedselwetgewing****4.1.1 VYF spesifikasies rakende etiket regulasies**

- Handelsmerk ✓
- Beskrywing die produkinhoud ✓
- Prente voorstelling van inhoud en opdiening voorstelle ✓
- Kontak besonderhede van vervaardiger van produk ✓
- Lys van bestanddele ✓
- Voedingswaarde informasie ✓
- Kwantiteit/hoeveelheid van produk ✓
- Moontlike allergieë wat nie verband hou met die produk ✓ (Enige 5) (5)

4.1.2 VIER belangrike aspekte van die Nasionale Gesondheidswet, 2003

- Stel minimum vereistes rakende prosesseringsfasiliteite ✓
- Vervoer en hantering van voedsel ✓
- Kontrole en voorkoming van aanmeldbare siektes (voedselvergiftiging) ✓
- Regulasies rakende inspeksies en ondersoeke ✓ (4)

4.2 Onderskei tussen fermentasie en ontbinding**4.2.1 Fermentasie**

- Proses deur die mens geïnisieer om waarde by produkte toe te voeg ✓
- Goeie mikrobies word geaktiveer/bygevoeg ✓ (2)

4.2.2 Ontbinding

- Proses waar voedsel vernietiging plaasvind. (Voedselverrotting) ✓
- Ongewenste mikrobies word geaktiveer ✓ (2)

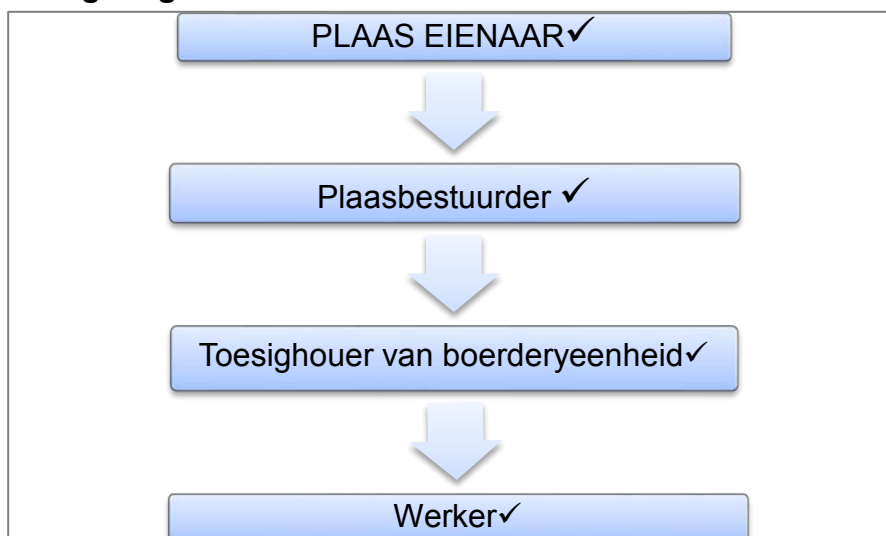
4.3 DRIE voorbeelde van filtrasie by voedselprosessering

- Wyn ✓
- Bier ✓
- Vrugte sappe ✓
- Gelatien ✓
- Asyn ✓
- Olie ✓ (Enige 3) (3)

4.4 Noem en bespreek DRIE faktore wat prosessering beïnvloed

- Bederfbaarheid (raklewe) ✓ – hoe meer bederfbaar die produk hoe vinniger moet prosessering/verwerking plaasvind. ✓
- Massa van produkte ✓ – groter hoeveelhede het meer gespesialiseerde/gesofistikeerde toerusting nodig vir prosessering. ✓
- Afstand na die mark ✓ – hoe verder die afstand na die mark hoe meer verwerk moet jou produk wees. ✓
- Infrastruktuur ✓ – infrastruktuur beskikbaar op die plaas beïnvloed die moontlikheid van prosessering of tipe prosessering ✓
- Koste van prosesseringsfasiliteite ✓ – kapitaal of krediet is nodig om nuwe prosesseringsfasiliteite op te rig ✓
- Koste van prosesseringsmetode ✓ – addisionele kostes en die ooreenstemmende wins vir die hoër inset. ✓ (Enige 3 x 2) (6)

4.5 Landbou-organogramstruktuur

Rubriek

- Indien al vier in korrekte volgorde genoem word – 2 punte ✓✓
- Al vier genoem in korrekte volgorde, korrekte rigting en vlakke duidelik sigbaar, maar geen lyne/pyle – 3 punte ✓✓✓
- Korrekte organogram/korrekte volgorde, rigting, en vlakke met lyne/pyle – 4 punte ✓✓✓✓ (4)

4.6 Beheer as 'n bestuursbeginsel

4.6.1 Definisie

- Toesighouding oor aktiwiteite ✓ volgens 'n voorafsaamgestelde skedule of beplanning ✓ (2)

4.6.2 Metodes

- Gereelde inspeksies ✓
- Om seker te maak dat aktiwiteite gedoen word soos beplan is. ✓ (2)

4.6.3 Kwaliteit versekering

- Vergelyking met 'n stel vasgestelde waardes. ✓ (1)

4.7 VIER redes oor die belangrikheid van beplanning

- Belangrik in besluitmening ✓
- Belangrik in die kwantifisering van toekomstige risiko en onsekerhede ✓ soos verandering in:
  - patrone van hulpbronne ✓
  - tegnologiese en biologiese verwantskappe ✓
  - pryse van insette ✓
- Risiko's en onsekerhede ✓ (Enige 4) (4)

- 4.8 **DRIE faktore van besluitneming**
- Die spoed/tempo waarteen die besluit geneem word. ✓
  - Die graad van akkuraatheid waarmee die besluit geneem word ✓
  - Die aanvaarbaarheid van die besluit deur die wat geaffekteer word. ✓
- (3)
- 4.9 **Noem en beskryf TWEE aspekte organisering**
- Organisering van die besigheid ✓
    - Bestuursaktiwiteite soos administrasie en finansiële aspekte. ✓
  - Organisering van boerdery-aktiwiteite ✓
    - Korrekte kombinasies of mengsel van boerdery ✓
    - en aanwending/toepassing van hulpbronne ✓
- (5)
- 4.10 **VYF aktiwiteite vir agritoerisme**
- Plek van belang vir landbou bekendstelling ✓
  - 'n Relevante landbouvertakking of relevante vertakking ✓
  - Punt van verkoop van produkte/self oes van produkte ens. ✓
  - Plaaswerk vakansie ✓
  - Plaas akkommodasie ✓
  - Wildritte / veldritroetes ✓
  - Produkroetes ✓
  - Jag/Visvang / Voël identifikasie ✓
  - Staproetes ✓
- (Enige 5) (5)
- 4.11 **TWEE rolle van die boer in agritoerisme**
- Om die vertakking en sy produkte te promoveer/bemark/bekend te stel ✓
  - Om jeug en vrouens te motiveer om nie die platteland te verlaat nie ✓
  - Natuur te beskerm ✓
- (Enige 2) (2)
- [50]**
- TOTAAL AFDELING B: 150**
- GROOTTOTAAL: 200**